

УДК 327.82:913+94+321.6/.8(510)"1993/2013"
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2025/2-61/65-70>

Гамідулла Алієв, асп.
ORCID ID: 0009-0007-2158-127X
e-mail: hamidulla.aliyev@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РОЛЬ КОНЦЕПЦІЇ "МИРНОГО ПІДНЕСЕННЯ" У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КИТАЮ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА ВПЛИВ (1993–2013)

Вступ. Ця стаття присвячена аналізу еволюції зовнішньої політики Китайської Народної Республіки (КНР) у період кінця ХХ – початку ХХІ ст., з акцентом на концепцію "мирного піднесення" (пізніше "мирного розвитку") як ключового елемента зовнішньополітичної стратегії Китаю протягом 1993–2013 рр. Дослідження охоплює період правління Цзян Цземіна (1993–2003) та Ху Цзіньтао (2003–2013), аналізуючи їхні зовнішньополітичні ініціативи, економічні реформи та вплив на геополітичне позиціонування КНР. Відносини Китаю зі світовою спільнотою в цей період еволюціонували від ізоляції, спричиненої подіями на площі Тяньаньмень 1989 р., до активної інтеграції у глобальній геополітичній та економічній світопорядок. Цей період характеризується адаптацією зовнішньої політики Китаю до економічних і геополітичних викликів, що заклало основу для його сучасної ролі як впливової глобальної держави. Актуальність дослідження зумовлена впливом концепції "мирного піднесення" на формування зовнішньополітичних стратегій Китаю, що виявляється в таких ініціативах, як "Пояс і Шлях" (BRI), які є продовженням ідей мирного розвитку та глобальної співпраці. Мета статті: проаналізувати адаптацію зовнішньої політики КНР у період 1993–2013 рр. крізь призму концепції "мирного піднесення" (пізніше "мирного розвитку"), її вплив на геополітичне позиціонування Китаю та формування сучасних зовнішньополітичних стратегій КНР.

Методи. Для досягнення мети дослідження використано комплекс методів, що включає політичний аналіз для оцінки зовнішньополітичних стратегій КНР, історичний аналіз з метою вивчення еволюції політики в період правління Цзян Цземіна та Ху Цзіньтао, контент-аналіз з метою дослідження офіційних документів, таких як Біла книга "Шлях мирного розвитку Китаю" (2005), порівняльний аналіз для зіставлення підходів двох лідерів КНР до концепції "мирного піднесення" та метод узагальнення для формулювання висновків щодо впливу концепції на глобальне позиціонування Китаю. Ці методи дозволили системно оцінити теоретичні засади та практичні наслідки політики КНР у 1993–2013 рр.

Результати. Концепція "мирного піднесення", яка згодом трансформувалася в концепцію "мирного розвитку", стала центральним елементом зовнішньої політики КНР у 1993–2013 рр., сприяючи подоланню міжнародної ізоляції та позиціонуванню Китаю як глобального актора. За правління Цзян Цземіна (1993–2003) було закладено основи економічної лібералізації через створення спеціальних економічних зон, залучення іноземних інвестицій і вступ до СОТ у 2001 р., що забезпечило економічне зростання й підвищення рівня життя. Успішна реінтеграція Гонконгу (1997) і Макао (1999) за принципом "одна країна, дві системи" продемонструвала можливість мирного возз'єднання територій, створивши модель для вирішення тайванського питання. Нормалізація відносин зі США та Росією, а також вибір Пекіна як міста-господаря Олімпійських ігор 2008 р. посіли м'яку силу КНР. Під час правління Ху Цзіньтао (2003–2013) концепція "мирного розвитку" була спрямована на спростування "теорії китайської загрози" через акцент на багатосторонній дипломатії, економічну інтеграцію (ШОС, САФТА, БРІКС) і регіональну політику добросусідства. Водночас напруженість у Південно-Китайському морі й економічна експансія, що викликала фінансову залежність країн-партнерів, виявили обмеження риторики "мирного розвитку". Загалом, концепція сприяла інтеграції Китаю в глобальні структури, одночасно зміцнюючи його геополітичний вплив.

Висновки: Концепція "мирного піднесення", що еволюціонувала до "мирного розвитку" в період 1993–2013 рр., стала ключовим інструментом трансформації зовнішньої політики КНР від ізоляції до статусу глобальної сили. За правління Цзян Цземіна Китай подолав дипломатичні наслідки подій на площі Тяньаньмень, реалізував економічну лібералізацію, реінтегрував Гонконг і Макао та вступив до СОТ, що заклало основу для економічного зростання й посилення м'якої сили. Ху Цзіньтао адаптував концепцію до "мирного розвитку", щоб протидіяти "теорії китайської загрози", сприяючи інтеграції КНР у глобальні структури, такі як ШОС, САФТА та БРІКС, і зміцнюючи регіональну співпрацю. Незважаючи на критику концепції як пропагандистського інструменту та виклики, пов'язані з регіональною напруженістю й економічною експансією, вона заклала теоретичну основу для сучасних ініціатив, таких як "Пояс і Шлях". Таким чином, період 1993–2013 рр. став визначальним для формування Китаю як глобального актора, що поєднує реалізм у захисті національних інтересів із ліберальним підходом до економічної співпраці, хоча стратегічне суперництво залишається ключовим викликом.

Ключові слова: мирне піднесення, геополітичне позиціонування, "одна країна, дві системи", мирний розвиток, дипломатична взаємодія.

Вступ

Фундаментальні зміни у зовнішній політиці Китаю наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст. відображають перехід країни від ізоляції після холодної війни до ролі одного із провідних гравців на міжнародній арені. У цій статті розглядається еволюція зовнішньої політики Китайської Народної Республіки (КНР) з 1993 по 2013 р., з основним акцентом на концепції "мирного піднесення" (пізніше перейменованій на концепцію "мирного розвитку") як ключовому елементі зовнішньополітичного дискурсу Китаю. Охоплюючи періоди керівництва Цзян Цземіна (1993–2003) та Ху Цзіньтао (2003–2013), автор дослідження аналізує, як ця кон-

цепція сприяла реінтеграції Китаю в міжнародне співтовариство після подій на площі Тяньаньмень у 1989 р., економічній лібералізації та геополітичному перепозиціонуванню КНР. Протягом цього періоду Китай подолав складні внутрішньо- та зовнішньополітичні виклики, зокрема дипломатичну ізоляцію, стимулювання економічного зростання через реформи та вирішення територіальних питань, таких як реінтеграція Гонконгу та Макао за принципом "одна країна, дві системи", одночасно закладаючи основу для потенційного вирішення тайванського питання. Ця епоха також стала свідком активної участі Китаю в багатосторонній дипломатії, вступу до Світової організації
© Алієв Гамідулла, 2025

торгівлі (СОТ) у 2001 р. та ініціатив, що посилили його м'яку силу, таких як проведення Олімпійських ігор 2008 р. у Пекіні. Актуальність цього дослідження полягає у тривалому впливі концепції "мирного підйому" на сучасні зовнішньополітичні китайські стратегії, що виявляється в таких ініціативах, як "Пояс і шлях" (BRI), які поширюють ідеї мирного розвитку та глобальної співпраці. Це підкреслює важливість розуміння того, як теоретичні конструкції, такі як "мирне піднесення", перейшли від риторичних інструментів до практичних рухів зовнішньої політики, впливаючи не тільки на внутрішні реформи Китаю, але й на його взаємодію з такими великими державами, як США та Росія, а також такими регіональними організаціями, як Шанхайська організація співробітництва (ШОС). Аналізуючи цю еволюцію, автор дослідження висвітлює механізми, за допомогою яких Китай збалансував реалізм у захисті національних інтересів з лібералізмом у просуванні економічної інтеграції, надаючи уявлення про основи його поточного статусу як впливової глобальної держави в умовах триваючої стратегічної конкуренції, зокрема зі Сполученими Штатами Америки.

Метою статті є проведення комплексного аналізу еволюції зовнішньої політики КНР з 1993 по 2013 р. крізь призму концепції "мирного піднесення" (яка згодом була адаптована до концепції "мирного розвитку"), оцінка її впливу на геополітичне позиціонування Китаю та формування сучасних стратегій зовнішньої політики. Це передбачає оцінку того, як ця концепція слугувала контрнативом до "теорії китайської загрози", сприяла економічній і дипломатичній реінтеграції та вирішувала регіональні напруження, водночас виявляючи її обмеження на практиці, наприклад у територіальних суперечках у Південно-Китайському морі та економічній залежності, створеній глобальною експансією. Для досягнення цієї мети було визначено такі конкретні завдання:

- Класифікувати теоретичні основи концепції "мирного підйому", інтегруючи елементи реалізму (напр., захист національних інтересів) та лібералізму (приміром, багатостороннє співробітництво), і порівняння її з такими теоріями, як "пастка Фукідіда" та "дилема безпеки".
- Проаналізувати ключові ініціативи зовнішньої політики за часів Цзян Цземіна, включаючи економічну лібералізацію, територіальну реінтеграцію та нормалізацію відносин з великими державами з метою визначення, як вони заклали основу для глобального підйому Китаю.
- Дослідити адаптацію та впровадження концепції за часів Ху Цзіньтао, зосередившись на багатосторонніх відносинах, регіональній дипломатії та реакції на глобальні кризи, такі як фінансова криза 2008 р.
- Проаналізувати загальний вплив на перетворення Китаю на впливового глобального гравця, підкресливши взаємодію між внутрішнім розвитком і зовнішніми відносинами.

Методи

Дослідження використовує міждисциплінарний підхід, поєднуючи якісні й аналітичні методи для систематичної оцінки еволюції зовнішньої політики Китаю. Політичний аналіз використовується для оцінки стратегічних рамок і процесів прийняття рішень, що лежать в основі концепції "мирного підйому", спираючись на реалістичні та ліберальні теорії міжнародних відносин. Історичний аналіз простежує хронологічний розвиток політики за часів Цзян Цземіна та Ху Цзіньтао, контекстуалізуючи такі події, як ізоляція після подій на площі Тяньаньмень, вступ до СОТ та СОТ і територіальні реінтеграції в рамках більш широких геополітичних змін. Контент-

аналіз застосовується для аналізу офіційних документів, включаючи Білу книгу 2005 р. "Шлях мирного розвитку Китаю", виступи лідерів і політичні декларації, з метою виявлення повторюваних тем, риторичних змін та ідеологічних засад. Порівняльний аналіз зіставляє підходи двох лідерів, висвітлюючи відмінності в акцентах, наприклад, зосередження Цзян Цземіна на економічній лібералізації та двосторонніх відносинах проти акценту Ху Цзіньтао на мультилатералізмі та протидії сприйняттю загроз. Ця методологія забезпечує цілісну оцінку, поєднуючи теоретичні ідеї з емпіричними даними з офіційних джерел та академічної літератури.

Основні результати дослідження

Теоретичні основи концепції. Концепція "мирного піднесення" базується на принципах реалізму (захист національних інтересів) та лібералізму (економічна інтеграція та багатосторонність), протидіючи теоріям як "пастка Фукідіда" чи "дилема безпеки", де зростання Китаю сприймається як загроза (Allison, 2017; Jervis, 1978). Вона спрямована на уникнення конфронтації, наголошуючи на м'якій силі та внутрішньому розвитку, що дозволило Китаю інтегруватися у глобальний поряток, зберігаючи автономію (Ikenberry, 2008). Наприклад, концепція протидіє "пастці Фукідіда", яка описує напруженість між висхідною державою (Китай) і домінуючою (США), де страх перед витісненням може призвести до конфлікту (Allison, 2017). На думку Я. Сюетона, китайський підхід до "морального реалізму" підкреслює баланс між силою та співпрацею, що є основою "мирного піднесення" (Yan, 2019).

Еволюція зовнішньої політики КНР: період Цзян Цземіна. Зовнішня політика КНР за правління Цзян Цземіна (1993–2003) характеризується значним посиленням економічного та геополітичного впливу країни після ізоляції, спричиненої подіями на площі Тяньаньмень у 1989 р. За цей період Китай досягнув таких важливих успіхів, як подолання міжнародного осуду, розширення зовнішніх зв'язків, повернення Гонконгу (1997) та Макао (1999) під китайський суверенітет, забезпечення найтривалішого періоду економічного зростання в історії КНР, модернізація Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) і запровадження політичних реформ, зокрема ініціативи "Три представництва", яка дозволила залучити до Комуністичної партії Китаю (КПК) представників бізнесу та корпоративної еліти (Foreign Policy, 2022). Починаючи з 1992 р., Цзян Цземін активно сприяв економічній лібералізації, підтримуючи створення спеціальних економічних зон і залучення іноземних інвестицій (Foreign Policy, 2022). Того самого року він запропонував концепцію "соціалістичної ринкової економіки", яка стала основою для економічної лібералізації, а у 2000 р. ініціював програму "Розвивати Захід", спрямовану на економічний розвиток відсталих західних провінцій, таких як Тибет і Сінцзян (Foreign Policy, 2022).

Одним із найважливіших зовнішньополітичних досягнень Цзяна було відновлення відносин зі Сполученими Штатами Америки (США) після ізоляції, спричиненої подіями на Тяньаньмень, зокрема через взаємні державні візити Цзяна та президента США Білла Клінтона в 1996 і 1997 рр. (Foreign Policy, 2022; Shambaugh, 2021). Дипломатія Цзяна з Росією також мала вирішальне значення після розпаду Радянського Союзу в 1991 р., що спонукало КПК до стратегічної переоцінки, з метою аналізу причин розпаду СРСР. Цзян обмінявся державними візитами з російським президентом Борисом Єльциним і підписав низку двосторонніх угод у період із 1992 по 1997 р.,

зміцнивши китайсько-російські відносини (Foreign Policy, 2022; Shambaugh, 2021).

Найвизначнішим досягненням Цзяна Цземіна стало повернення Гонконгу (1997) та Макао (1999) під суверенітет КНР за принципом "одна країна, дві системи". Ця концепція, розроблена ще Ден Сяопіном, передбачала збереження капіталістичної системи в Гонконзі, Макао та у майбутньому у Тайвані при соціалістичному устрої материкового Китаю, забезпечуючи мирне воз'єднання та стабільність (China.org.cn., 2006; Shambaugh, 2021). Успішна реінтеграція Гонконгу та Макао послужила зразком для можливого підходу Китаю до вирішення питання Тайваню, продемонструвавши можливість збереження окремих соціально-економічних систем під суверенітетом КНР. У промові з нагоди повернення Макао Цзян Цземін заявив: "Китайський уряд і його громадяни мають упевненість і здатність вирішити тайванське питання і здійснити повне воз'єднання Китаю" (The Guardian, 1999). Ця заява підкреслювала стратегічну мету КНР використати досвід Гонконгу та Макао як приклад для реінтеграції Тайваню. Таким чином, політика "одна країна, дві системи", закладена ще під час правління Ден Сяопіна і яка прийшла до реалізації під час правління Цзян Цземіна, є ілюстрацією бачення КНР стосовно майбутнього вирішення питання Тайваню, а саме повернення Тайваню під суверенний контроль материкового Китаю, зі збереженням існуючої соціально-політичної та економічної системи, яка вже існує на Тайвані.

Економічні реформи Цзяна також значно вплинули на зовнішню політику. Він підтримував створення спеціальних економічних зон, зокрема в Шанхаї, і заохочував прямі іноземні інвестиції, включаючи з Тайваню та Гонконгу (Foreign Policy, 2022). Під час переговорів про вступ КНР до Світової організації торгівлі (СОТ) у 1990-х рр. Цзян переконав державний сектор погодитися на зниження тарифів в обмін на доступ до глобальних ринків (Foreign Policy, 2022). Вступ Китаю до СОТ у 2001 р. значним чином сприяв економічному зростанню, підвищенню рівня життя та зміцненню позицій КНР як глобального економічного гравця (Foreign Policy, 2022). Цей крок, хоча й створив тиск на державний сектор, сприяв економічному зростанню КНР і підвищенню рівня життя мільйонів китайців (Foreign Policy, 2022). Крім того, підтримка Цзяном технологічного сектору, зокрема таких компаній, як Alibaba, заклала основу для інноваційного розвитку КНР як усередині країни, так і на зовнішніх ринках (Foreign Policy, 2022). Крім того, вибір Пекіна як містгосподаря Олімпійських ігор 2008 р. ще більше посилив м'яку силу Китаю, створивши образ сучасної та відкритої країни, а також стало важливим елементом посилення м'якої сили Китайської Народної Республіки у світі (AP News, 2022).

Таким чином, період правління Цзян Цземіна можна охарактеризувати як період, під час якого було закладено основні стратегічні та доктринальні аспекти політики Китаю як на внутрішній (економічна лібералізація, залучення інвестицій), так і на зовнішній арені (посилення двосторонніх відносин Китаю з іншими державами, а також ілюстрація можливості реінтеграції Тайваню за аналогією з Гонконгом та Макао в рамках концепції "одна країна, дві системи").

Зовнішня політика Ху Цзіньтао та концепція "мирного піднесення". Для правління Ху Цзіньтао (2003–2013) було характерне продовження економічного зростання КНР і перехід до більш активної, але

обережної зовнішньої політики, що базувалася на концепції "мирного піднесення" (пізніше "мирного розвитку"). Ху Цзіньтао дотримувався політики "taoguangyanghui" (приховування можливостей і вічікування сприятливого часу), визначеної Ден Сяопіном, щоб уникнути конфронтації зі США та іншими західними державами, оскільки обмеженість національної могутності та геостратегічне становище Китаю не дозволяли йому здійснювати достатньо сильний геополітичний та економічний вплив (Zhao, 2012). Ця стратегія дозволяла Китаю зосередитися на внутрішньому розвитку, адаптуючись до гегемонії США, які залишалися ключовим партнером для модернізації КНР (Zhao, 2012). У регіональному контексті Пекін проводив політику "mulin zhengce" (добросусідства), створюючи сприятливе середовище для економічного зростання (Zhao, 2012).

За С. Ширк, обережний підхід Ху Цзіньтао допоміг Китаю уникнути ескалації конфліктів із сусідами, зміцнивши його позиції в Азії (Shirk, 2007). Після глобальної фінансової кризи 2008 р. Китай обігнав Японію, ставши другою за величиною економікою світу, що дозволило переорієнтувати зовнішню політику на більш напористу стосовно захисту "основних національних інтересів" (Zhao, 2012). Ці інтереси, за словами С. Чжао, включали дедалі ширший перелік таких питань, як територіальні претензії в Південно-Китайському морі, що сигналізувало про зростання впевненості КНР і посилення власних позицій (Zhao, 2012).

Концепція "мирного піднесення", запропонована Ч. Біцзянем у 2003 р. на Азійському форумі в Боао, була замінена терміном "мирний розвиток" через негативне сприйняття слова "піднесення" на Заході (Demir, 2019). Приміром, ця концепція мала на меті позиціонувати Китай як відповідального глобального актора, який уникає конфронтації, наголошує на м'якій силі та зосереджується на власному внутрішньому розвитку. Глейзер і Медейрос зазначають, що перехід до "мирного розвитку" був стратегічним кроком китайської влади, спрямованим на протидію наративу про "китайську загрозу", який мав заспокоїти світові держави стосовно неагресивних намірів Китаю (Glaser, & Medeiros, 2007). За Ху Цзіньтао, концепція стала офіційною політикою, спрямованою на спростування "теорії китайської загрози" та демонстрацію мирного характеру зростання КНР (Glaser, & Medeiros, 2007). Окрім цього, цей термін використовується насамперед для того, щоб запевнити країни континентальної та Східної Азії, а також Сполучені Штати в тому, що посилення військової могутності Китаю і зростання його економічної могутності не становитиме загрози миру і стабільності, і що інші країни отримають вигоду від зростання сили та впливу Китаю. Р. Зеттінгер стверджує, що спочатку ця концепція була пропагандистським інструментом, але вона не мала вирішального впливу на зовнішню політику Китаю, яка залишалася прагматичною (Suettinger, 2004).

У 2005 р. Державна рада КНР видала Білу книгу "Шлях мирного розвитку Китаю", яка окреслила п'ять ключових принципів (Congressional-Executive Commission on China, 2005):

1. Китай, як найбільша країна, що розвивається, прагне економічного розвитку в умовах глобалізації, виступаючи за багатополарний світ і "П'ять принципів мирного співіснування".

2. Мирне міжнародне середовище є необхідною умовою для розвитку КНР, яка сприяє глобальному прогресу, зменшуючи бідність і наслідки Великої рецесії.

3. Китай розвиватиметься на основі науки, інновацій та екологічно чистих технологій, використовуючи людський капітал через освіту.

4. КНР залишатиметься відкритою до торгівлі, підтримуючи СОТ і регіональну інтеграцію, зокрема через Зону вільної торгівлі АСЕАН – Китай (CAFTA).

5. Китай виступає за демократизацію міжнародних відносин, діалог і багатосторонність, а також мирне вирішення прикордонних суперечок.

Відстоюючи концепцію мирного розвитку, правляча еліта Китаю намагалася подолати "теорію китайської загрози", на яку зазвичай посилалися так звані "яструби" в академічних колах та адміністрації США (Demir, 2019). Пізніше, відповідно до цієї політики, на саміті ООН у вересні 2005 р. Ху Цзіньтао висунув концепцію "Гармонійного світу", наголошуючи на необхідності рівності й відкритості у світових справах, їх демократизації, а також мирного співіснування різних цивілізацій (Demir, 2019). Іншими словами, Ху задекларував готовність своєї країни реформувати односторонній, недемократичний і західноцентричний світогляд існуючого світового порядку на більш демократичний і багатосторонній (Demir, 2019). Ця стратегія, за Айкенберрі, мала на меті інтегрувати Китай у глобальний порядок, зберігаючи його автономію та протидіючи західноцентричному світогляду (Ikenberry, 2008).

Регіональні та глобальні ініціативи КНР. Під час правління Ху Цзіньтао Китай посилив регіональну та глобальну взаємодію, зокрема через створення Шанхайської організації співробітництва (ШОС) у 2001 р. і Зони вільної торгівлі АСЕАН – Китай (CAFTA) у 2010 р. ШОС, до якої увійшли Китай, Росія, Казахстан, Таджикистан, Киргизстан і Узбекистан, стала платформою для співпраці в питаннях безпеки та економіки (Demir, 2019). Ця зона стала важливим інструментом економічної інтеграції, зміцнивши позиції КНР у Південно-Східній Азії.

Крім того, значним чином покращились і китайсько-російські відносини: у 2001 р. було підписано Договір про добросусідство і дружнє співробітництво, який закріпив стратегічне партнерство (Demir, 2019). Китай також розширив співпрацю з Південною Кореєю та Японією, зокрема через шестисторонні переговори щодо ядерної програми Північної Кореї у 2006–2007 рр., демонструючи готовність до багатосторонньої дипломатії (Demir, 2019). У відносинах із Тайванем Ху Цзіньтао зайняв помірковану позицію, що сприяло покращенню відносин після обрання Ма Інцзю у 2008 р. (Demir, 2019).

Протягом 2000-х рр. Китай розвивав свої відносини не лише зі своїми азійськими сусідами, але й з іншими частинами світу. На глобальному рівні Китай активізував економічну експансію через стратегію "виходу назовні" (1999), яка заохочувала інвестиції за кордоном у різні регіони, що значно збільшило і зміцнило економічну й фінансову взаємодію Китаю з іншими континентами, окрім Азії (Demir, 2019). До 2009 р. понад 13 тис. китайських компаній діяли в галузях видобутку, енергетики та будівництва в Африці, Латинській Америці та інших регіонах (Demir, 2019). Іншою важливою ініціативою, спрямованою на покращення відносин з неазійськими континентами, стало створення у 2009 р. групи БРІК(С) у складі Бразилії, Росії та Індії, до якої наступного року приєдналася Південна Африка (Demir, 2019). Створення групи БРІКС стало одним із важливих етапів у зовнішньополітичній діяльності Китаю, що посилило глобальний вплив КНР (Demir, 2019).

Загалом, концепція "мирного піднесення" зазнавала критики як пропагандистський інструмент, спрямований на приховування амбіцій КНР. За Р. Зеттінгером, вона була радше риторичною кампанією, ніж основою зовнішньої політики (Suettinger, 2004). Ікенберрі стверджує, що хоча концепція мала на меті інтегрувати Китай у світовий порядок, напруженість у Південно-Китайському морі й наполегливі територіальні претензії підірвали її авторитет (Ikenberry, 2008). Наприклад, напруженість у Південно-Китайському морі та посилення військової присутності КНР суперечили риторичі мирного розвитку (Demir, 2019). Критики також зазначають, що економічна експансія КНР, зокрема через інвестиції в країни, що розвиваються, часто призводила до фінансової залежності, що ставило під сумнів "взаємовигідний" характер співпраці (Shirk, 2007). Водночас Ху Цзіньтао намагався подолати "теорію китайської загрози", наголошуючи на "гармонійному світі" та багатосторонності, що сприяло зміцненню м'якої сили КНР (Demir, 2019).

Таким чином, правління Ху Цзіньтао із зовнішньополітичної позиції можна охарактеризувати як період продовження закріплення геополітичного статусу Китаю на регіональному рівні, а також посилення китайських позицій на глобальному рівні. Крім того, за часів Ху Цзіньтао продовжився період зростання китайської економіки, а також були створені відповідні передумови для збільшення двостороннього й багатостороннього співробітництва з іншими державами та міжнародними організаціями.

Загалом, зовнішня політика КНР у період правління Цзян Цземіна та Ху Цзіньтао еволюціонувала від подолання ізоляції до активного позиціонування Китаю як глобальної сили та впливового актора. Цзян Цземін заклав основу для економічної лібералізації та реінтеграції територій, тоді як Ху Цзіньтао через концепцію "мирного піднесення" намагався представити Китай як відповідального актора. Незважаючи на критику його риторичного характеру, ця концепція сприяла інтеграції Китаю у глобальні та регіональні структури, такі як СОТ, ШОС і CAFTA, одночасно посилюючи його м'яку силу (Ikenberry, 2008).

Висновки

Концепція "мирного піднесення", яка зрештою еволюціонувала до концепції "мирного розвитку" у період 1993–2013 рр., відіграла ключову роль у трансформації зовнішньої політики Китаю від тодішньої ізоляції до поточного статусу глобальної сили. За правління Цзян Цземіна (1993–2003) Китай подолав міжнародну ізоляцію після подій на площі Тяньаньмень, реалізував економічну лібералізацію та успішно реінтегрував Гонконг і Макао за принципом "одна країна, дві системи". Ці досягнення, разом зі вступом до СОТ у 2001 р., заклали основу для економічного зростання та посилення м'якої сили Китаю, зокрема через Олімпійські ігри 2008 р. Політика Цзян Цземіна, яка зокрема була спрямована на нормалізацію відносин зі США та Росією, а також розширення економічних зв'язків, створила передумови для стратегічного позиціонування Китаю як відповідального та впливового міжнародного й геополітичного актора.

Під час правління Ху Цзіньтао (2003–2013) концепція "мирного піднесення" була адаптована до "мирного розвитку" з метою протидії "теорії китайської загрози" та позиціонувати Китай як неагресивного глобального гравця, який національний на поглиблення співробітництва та взаємовигідних відносин. Ця стра-

тегія, підкріплена Білою книгою 2005 р., сприяла інтеграції Китаю у глобальні та регіональні структури, такі як ШОС, САФТА та БРІКС, зміцнюючи його економічний і політичний вплив. Водночас обережний підхід Ху дозволив уникнути ескалації конфліктів із сусідами, хоча напруженість у Південно-Китайському морі виявила межі риторики "мирного розвитку".

Незважаючи на успіхи, концепція зазнавала критики як своєрідний пропагандистський інструмент, спрямований на приховування амбіцій зростання ролі та впливу Китаю. Напруженість у регіональних відносинах і економічна експансія, що призводила до фінансової залежності країн-партнерів, підірвали довіру до "взаємовигідної" співпраці. Проте зауважимо, що концепція "мирного піднесення" заклала теоретичну основу для сучасних ініціатив КНР у зовнішній політиці, зокрема таких як "Пояс і Шлях", які продовжують ідеї глобальної інтеграції та багатосторонності. Таким чином, період 1993–2013 рр. став визначальним для формування Китаю як глобального актора, що поєднує реалізм у захисті національних інтересів із ліберальним підходом до економічної співпраці, хоча стратегічне суперництво з іншими державами залишається одним із головних викликів для його зовнішньої політики.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Allison, G. (2017). *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Houghton Mifflin Harcourt. https://archive.org/details/destinedforwarca0000alli_p4c4/page/n9/mode/2up
- AP News. (2022, November 30). *Jiang Zemin, who guided China's economic rise, dies*. <https://apnews.com/article/china-beijing-hong-kong-obituaries-jiang-zemin-4ee4c5dcaf567e02efa3c5c7186af30a>
- China.org.cn. (2006). *One country, two systems*. <http://www.china.org.cn/english/features/china/203730.htm>
- Congressional-Executive Commission on China. (2005). *White paper: China's peaceful development road (English text)*. <https://www.cecc.gov/resources/legal-provisions/white-paper-chinas-peaceful-development-road-english-text>
- Demir, E. (2019). Understanding the transformation in Chinese foreign policy: A historical evaluation from 1949 to 2019. *Cappadocia Journal of Area Studies*, 1(1), 5–20. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1835973>
- Foreign Policy. (2022, November 30). *Jiang Zemin helped China become a global powerhouse*. <https://foreignpolicy.com/2022/11/30/jiang-zemin-dead-obituary-china-ccp/>
- Glaser, B. S., & Medeiros, E. S. (2007). The changing ecology of foreign policy-making in China: The ascension and demise of the theory of "peaceful rise". *The China Quarterly*, 190, 291–310. <https://www.cambridge.org/core/journals/china-quarterly/article/changing-ecology-of-foreign-policy-making-in-china-the-ascension-and-demise-of-the-theory-of-peaceful-rise/98C9E1D60E4915350BF9961E57FAA2BB>
- Ikenberry, G. J. (2008). The rise of China and the future of the West. *Foreign Affairs*, 87(1), 23–37. <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2008-01-01/rise-china-and-future-west>
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics*, 30(2), 167–214. <https://www.sfu.ca/~kawasaki/Jervis%20Cooperation.pdf>

Hamidulla ALIYEV, PhD Student
 ORCID ID: 0009-0007-2158-127X
 e-mail: hamidulla.aliyev@gmail.com
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE ROLE OF THE CONCEPT OF 'CHINA'S PEACEFUL RISE IN CHINA'S FOREIGN POLICY: EVOLUTION AND IMPACT (1993–2013)

Background. This article analyses the evolution of the foreign policy of the People's Republic of China (PRC) in the late 20th and early 21st centuries, focusing on the concept of 'peaceful rise' (later 'peaceful development') as a key element of China's foreign policy strategy during 1993–2013. The study covers the reigns of Jiang Zemin (1993–2003) and Hu Jintao (2003–2013), analysing their foreign policy initiatives, economic reforms and influence on the geopolitical positioning of the PRC. China's relations with the international community during this period evolved from isolation caused by the events in Tiananmen Square in 1989 to active integration into the global geopolitical and economic world order. This period is characterised by the adaptation of China's foreign policy to economic and geopolitical challenges, which laid the foundation for its current role as an influential global power. The relevance of the study is determined by the influence of the concept of 'peaceful rise' on the formation of China's foreign policy strategies, which is manifested in initiatives such as the Belt and Road Initiative (BRI), which are a continuation of the ideas of

Shambaugh, D. (2021). *Where great powers meet: America & China in Southeast Asia*. Oxford University Press. <https://global.oup.com/academic/product/where-great-powers-meet-9780190914974>

Shirk, S. L. (2007). *China: Fragile superpower*. Oxford University Press. <https://global.oup.com/academic/product/china-fragile-superpower-9780195373196>

Suettinger, R. (2004). *The rise and descent of "peaceful rise"*. Hoover Institution. <https://www.hoover.org/sites/default/files/uploads/documents/CLM12RS.pdf>

The Guardian. (1999, December 20). *Chinese joy as Macau returns after 442 years*. <https://www.theguardian.com/world/1999/dec/20/johnngittings>

Yan, X. (2019). *Leadership and the rise of great powers*. Princeton University Press. <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691190082/leadership-and-the-rise-of-great-powers>

Zhao, S. (2012). *E-International Relations. Hu Jintao's foreign policy legacy*. E-International Relations. <https://www.e-ir.info/2012/12/08/hu-jintaos-foreign-policy-legacy/>

References

Allison, G. (2017). *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Houghton Mifflin Harcourt. https://archive.org/details/destinedforwarca0000alli_p4c4/page/n9/mode/2up

AP News. (2022, November 30). *Jiang Zemin, who guided China's economic rise, dies*. <https://apnews.com/article/china-beijing-hong-kong-obituaries-jiang-zemin-4ee4c5dcaf567e02efa3c5c7186af30a>

China.org.cn. (2006). *One country, two systems*. <http://www.china.org.cn/english/features/china/203730.htm>

Congressional-Executive Commission on China. (2005). *White paper: China's peaceful development road (English text)*. <https://www.cecc.gov/resources/legal-provisions/white-paper-chinas-peaceful-development-road-english-text>

Demir, E. (2019). Understanding the transformation in Chinese foreign policy: A historical evaluation from 1949 to 2019. *Cappadocia Journal of Area Studies*, 1(1), 5–20. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1835973>

Foreign Policy. (2022, November 30). *Jiang Zemin helped China become a global powerhouse*. <https://foreignpolicy.com/2022/11/30/jiang-zemin-dead-obituary-china-ccp/>

Glaser, B. S., & Medeiros, E. S. (2007). The changing ecology of foreign policy-making in China: The ascension and demise of the theory of "peaceful rise". *The China Quarterly*, 190, 291–310. <https://www.cambridge.org/core/journals/china-quarterly/article/changing-ecology-of-foreign-policy-making-in-china-the-ascension-and-demise-of-the-theory-of-peaceful-rise/98C9E1D60E4915350BF9961E57FAA2BB>

Ikenberry, G. J. (2008). The rise of China and the future of the West. *Foreign Affairs*, 87(1), 23–37. <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2008-01-01/rise-china-and-future-west>

Jervis, R. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics*, 30(2), 167–214. <https://www.sfu.ca/~kawasaki/Jervis%20Cooperation.pdf>

Shambaugh, D. (2021). *Where great powers meet: America & China in Southeast Asia*. Oxford University Press. <https://global.oup.com/academic/product/where-great-powers-meet-9780190914974>

Shirk, S. L. (2007). *China: Fragile superpower*. Oxford University Press. <https://global.oup.com/academic/product/china-fragile-superpower-9780195373196>

Suettinger, R. (2004). *The rise and descent of "peaceful rise"*. Hoover Institution. <https://www.hoover.org/sites/default/files/uploads/documents/CLM12RS.pdf>

The Guardian. (1999, December 20). *Chinese joy as Macau returns after 442 years*. <https://www.theguardian.com/world/1999/dec/20/johnngittings>

Yan, X. (2019). *Leadership and the rise of great powers*. Princeton University Press. <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691190082/leadership-and-the-rise-of-great-powers>

Zhao, S. (2012). *E-International Relations. Hu Jintao's foreign policy legacy*. <https://www.e-ir.info/2012/12/08/hu-jintaos-foreign-policy-legacy/>

Отримано редакцією журналу / Received: 03.09.25

Прорецензовано / Revised: 13.09.25

Схвалено до друку / Accepted: 23.12.25

peaceful development and global cooperation. The purpose of the article is to analyse the evolution of China's foreign policy in the period 1993–2013 through the prism of the concept of 'peaceful rise' (later 'peaceful development'), its influence on China's geopolitical positioning and the formation of China's current foreign policy strategies.

***Methods.** To achieve the research objective, a set of methods was used, including political analysis to assess the foreign policy strategies of the PRC, historical analysis to study the evolution of policy during the reigns of Jiang Zemin and Hu Jintao, and content analysis to study official documents such as the White Paper "China's Peaceful Development Road" (2005), comparative analysis to compare the approaches of the two Chinese leaders to the concept of 'peaceful rise', and generalisation to formulate conclusions about the concept's impact on China's global positioning. These methods made it possible to systematically assess the theoretical foundations and practical consequences of China's policy in 1993–2013.*

***Results.** The concept of 'peaceful rise', which later transformed into the concept of 'peaceful development,' became a central element of China's foreign policy in 1993–2013, helping to overcome international isolation and position China as a global actor. During Jiang Zemin's rule (1993–2003), the foundations for economic liberalisation were laid through the creation of special economic zones, the attraction of foreign investment and accession to the WTO in 2001, which ensured economic growth and improved living standards. The successful reintegration of Hong Kong (1997) and Macao (1999) under the 'one country, two systems' principle demonstrated the possibility of peaceful reunification of territories, creating a model for resolving the Taiwan issue. The normalisation of relations with the United States and Russia, as well as Beijing's selection as the host city for the 2008 Olympic Games, strengthened the PRC's soft power. During Hu Jintao's rule (2003–2013), the concept of 'peaceful development' was aimed at refuting the 'China threat theory' by emphasising multilateral diplomacy, economic integration (SCO, CAFTA, BRICS) and regional good-neighbourliness policy. At the same time, tensions in the South China Sea and economic expansion, which caused financial dependence among partner countries, revealed the limitations of the 'peaceful development' rhetoric. Overall, the concept contributed to China's integration into global structures while strengthening its geopolitical influence.*

***Conclusions.** The concept of 'peaceful rise', which evolved into 'peaceful development' between 1993 and 2013, became a key instrument in transforming China's foreign policy from isolation to global power status. Under Jiang Zemin's rule, China overcame the diplomatic consequences of the Tiananmen Square events, implemented economic liberalisation, reintegrated Hong Kong and Macao, and joined the WTO, laying the foundation for economic growth and soft power enhancement. Hu Jintao adapted the concept to 'peaceful development' to counter the 'China threat theory', promoting China's integration into global structures such as the SCO, CAFTA, and BRICS, and strengthening regional cooperation. Despite criticism of the concept as a propaganda tool and challenges related to regional tensions and economic expansion, it laid the theoretical foundation for contemporary initiatives such as the Belt and Road Initiative. Thus, the period from 1993 to 2013 was decisive for China's emergence as a global actor, combining realism in the protection of national interests with a liberal approach to economic cooperation, although strategic rivalry remains a key challenge.*

Keywords: *peaceful rise, geopolitical positioning, "one country, two systems", peaceful development, diplomatic interaction.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.